

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عنوان :اصول تربیتی سوره مومنون

استاد راهنما:سرکار خانم اعظم جلالی

گردآورندگان:

فاطمه اثنی عشری

الهام میرزایی

کبری آجرلو

عاطفه بوالحسنی

حوزه علمیه حضرت زینب سلام الله علیها

چکیده

خداوند حکیم در قرآن کریم گاهی مطالب تربیتی و نکات اخلاقی را در قالب داستانهای انبیاء علیهم السلام بیان می کند. از نگاه قرآن و روایات، اخلاق جزئی از دین است و دارای روش هایی است که نقش مهمی در سازندگی روح و روان انسان دارد. در قرآن روش های زیادی برای کسب فضایل اخلاقی و از بین بردن رذائل اخلاقی اشاره شده است.

این مقاله اصول تربیت اخلاقی که در سوره مؤمنون به آنها اشاره نموده را مورد کاوش قرار می دهد که مهم ترین آنها به این قرار است: دوری از لغو و بیهودگی، امانت داری و وفای به عهد، عفت زنان و مردان مومن، پناه از وسوسه های شیطانی. به کار بردن این روش ها، انسان می تواند فضایل اخلاقی را کسب کرده و رذائل اخلاقی را از بین ببرد. و اطاعت از دستورهای الهی مهم ترین روش تربیت اخلاقی می باشد.

واژگان کلیدی: قرآن، تربیت اخلاقی، روش های تربیتی، سوره مؤمنون، ایمان، عفت، تربیت

مقدمه

در آموزه های دینی ، تربیت اخلاقی نقش مهمی در زندگی فردی و اجتماعی انسان دارد. بخش وسیعی از آموزه های ادیان الهی و فعالیت های رهبران و اولیای دینی را تربیت اخلاقی تشکیل می دهد.

تربیت اخلاقی در همه ی جنبه های شخصیت انسان و همچنین کلیه مراحل رشد انسان از کودکی تا پیری را در بر می گیرد و در هیچ مرحله ای از زندگی انسان متوقف نمی شود. یعنی نمی توان گفت که این فرد به مرحله ای از رشد و بلوغ رسیده است که دیگر نیازی به تربیت اخلاقی ندارد.

از طرف دیگر ، تربیت اخلاقی میزان پیشرفت و کمال فرد را در رابطه با خدا ، جامعه و طبیعت تعیین می کند. به عبارت دیگر می توان گفت که تربیت اخلاقی نوعی اعتدال را در انسان ایجاد می کند و این اعتدال منجر به توسعه و پیشرفت متناسب در سایر زمینه های تربیت انسان می شود.

اخلاق به صفاتی اطلاق می شود که بر اثر تکرار، در نفس انسان به صورت ملکه در آمده و رفتار متناسب با آن بدون تأمل از انسان صادر می شود. بنابراین، «تربیت اخلاقی» به معنای چگونگی به کارگیری و پرورش استعدادهای درونی انسان جهت رشد و تثبیت صفات پسندیده اخلاقی (شکوفای کردن ظرفیت های اخلاقی) به منظور انجام رفتارهای پسندیده اخلاقی و دوری از رذایل اخلاقی است؛ به طوری که این ویژگی ها برای انسان آنچه درمورد تربیت اخلاقی و توسعه فضایل اخلاقی مهم است ، توجه به روش های صحیح .به صورت ملکه درآید اخلاقی می باشد . تبیین و ارزیابی روش ها و رویکردهای مؤثر تربیت اخلاقی و ارزشی می تواند گام مؤثری در جهت حل مشکلات مربوط به تربیت اخلاقی به حساب میاید.

تاریخ و تربیت

خداوند حکیم در قران کریم گاهی مطالب تربیتی و نکات اخلاقی را در قالب داستانهای انبیاءعلیهم السلام بیان می کند در این بخش از سوره مومنون برشی از زندگی نوح پیامبر علیه السلام را بیان نموده است تا درس های تربیتی آن برای همگان باشد.

از جمله ی مهمترین آموزه های تربیتی این بخش یاد خدا در هر حال است . از جمله:

در دعوت به توحید (اعْبُدُوا اللَّهَ) مومنون / ۲۳

در ساختن کشتی با الهام خداوند (أَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَ وَحِينَا) مومنون / ۲۷

در سوار شدن ، با حمد الهی (فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَ مَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ) مومنون / ۲۸

در حرکت با نام خدا (بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَ مَرَسَاهَا) هود / ۴۱

در توقف با دعا به درگاه او (رَبِّ أَنْزِلْنِي) مومنون / ۲۹

نکته اول: حضرت نوح علیه السلام نخستین پیامبر از انبیای اولوالعزم علیهم السلام است. بنا بر روایات نام

حضرت نوح ،عبدالملک بود و نوح نامیده شد زیرا پانصد سال گریه کرد

نوحه و ناله و لابه و گریه عبد صالح و شکور (نوح علیه السلام)در پیشگاه پروردگار بزرگ از بهترین وسیله جهاد

اکبر و از قوی ترین سلاح مبارزه با هوس نفس و وسوسه ابلیس است.

۷. نفی شرکا (ایه ۵۹): ایمان به آیات خدا انسان را وا می‌دارد که شرکائی را از او نفی کنند و کسی جز او را

نپرستند چون ایمان به آیات خدا ایمان به شریعت اوست.

۸. عمل صالح (ایه ۶۱): از نظر این آیات خیرات عبارتند از اعمال صالح اما نه هر عمل صالح: بلکه عمل صالحی که

از اعتقاد حق منشا گرفته باشد خیرات اینهاست که مومنین بر سر آن از یکدیگر سبقت میگیرند نه آنچه نزد کفار از مال و اولاد.

۹. قدرت درک و عقل (ایه ۶۲): از انجائیکه عقول مردم در قدرت ادراک و ضعف آن مختلف است رعایت آن را نیز

کرده: از هر عقلی به مقدار توانائی درک و طاقت و تحملش تکلیف خداست و انطور که مخلصین را سوق می‌دهد مستضعفین را نمی‌دهد.

۱۰. نپذیرفتن توبه کسانی که از قرآن روی برگردانند و دعوت رسول خدا را اجابت نکردند.

۱۱. زنده کردن و میراندن به دست خداست (ایه ۸۰): وقتی خدا انسان را دارای چشم و گوش و قلب بلاخره

و دارای علم خلق کرده و هستی شما را در زمین پدید آورد تا به سوی او محشور شوید. پس لازمه آن این می‌شود

که زنده کردن و میراندن سنتی همیشگی باشد چون علم متوقف بر زنده کردن و حشر متوقف بر میراندن است.

۱۲. کافران قیامت را انکار می‌کردند و این انکار نیست بلکه قیامت حقیقت است. آیه ۸۴

۱۳. مالک همه موجودات خداست (آیه ۸۴)

۱۴. خداوند نه زاده شده و نه دارای فرزند است . (آیه ۹۱)

۱۵. این آیه خطاب به رسول خداست و منظور آن تسلیت و دلخوش کردن او است و می فرماید: که خدای تعالی

قادر است تو را از عذابی که به مشرکین نشان میدهد نجات می دهد. (آیه ۹۵)

۱۶. خوبی کردن در مقابل بدی دیگران (آیه ۹۶): یعنی اینکه بدی از ایشان می بینی با نیکی تلافی می کنند.

۱۷. در حکایت قوم نوح (ع) حادثه طوفان بر ای خلق آیت و عبرت است و البته ما آزمایش خواهیم کرد (آیه

۳۰ سوره مومنون)

۱۸. آن بندگانی که از خدا ترسان و هراسانند و با آیات خدای خود ایمان می آورند و آنانکه هرگز به پروردگارشان

مشرک نمی شوند و آنچه وظیفه بندگی است بجای آورند و چنین بندگانی تعجیل در سعادت و خیرات می

کنند و اینان همان کسانی هستند که در کارهای نیکو بر هم سبقت می گیرند (آیات ۵۷ و ۵۸ و ۵۹ و ۶۰ و ۶۱)

۱۹. از هر کس به اندازه ی وسع و توانایی اش در پیشگاه خدا تکلیف خواسته می شود (آیه ۶۲)

۲۰. بی تردید مومنانی که در نماز خود فروتن اند، از هر سخن لغو و بیهوده ای رویگردانند، زکات

میگردازند، نگهدارنده دامنشان از شهوت های حرام اند، امانتدارند و بر عهد و پیمان خود پایبندند رستگار میشوند

و وارثانند.

نتیجه گیری

خداوند متعال انسان را آفرید و همه امکانات و شرایط رشد و هدایت او را فراهم کرد. درباره شیوه ها و روشهای

کسب فضایل اخلاقی و زدودن بدی ها ، برای رسیدن به کمال و فضیلت نهایی که شناخته شده قرب الهی است.

از نگاه قرآن کریم رفع بسیاری از رذایل و مشکلات اخلاقی، که اکثر مردم را تحت تأثیر قرار گرفته است، شیوه

ها و روش های بسیار موثری ارائه شده است. روشهایی مانند: دوری از لغو و بیهودگی، امانت داری و وفای به

عهد، عفت زنان و مردان مومن، پناه از وسوسه های شیطانی. با به کار بردن این روش ها ، انسان می تواند فضایل

اخلاقی را کسب کرده و رذائل اخلاقی را از بین ببرد.

روشهای تربیتی مظهر و نمود بارز کار تربیت‌اند و بخش بزرگ موفقیت مربی و یک نظام تربیتی، در گرو

شیوه‌هایی است که او برای رسیدن به اهداف تربیتی اتخاذ کرده و به کار می‌بندد.

فهرست منابع

۱. قرآن کریم

۲. ابن منظور، محمد بن مکرم؛ لسان العرب، بیروت، دار صادر، ۱۴۱۴ ق

۳. احمد بن فارس، معجم مقاییس اللغة، مکتب الإعلام الإسلامی، ۱۴۰۴ ق

۴. بحار الأنوار، ج ۱

۵. تفسیر نمونه، ج ۱۴

۶. تفسیر نور الثقلین ج ۳

۷. حویزی، عبدعلی بن جمعه کتاب تفسیر نورالثقلین، چاپ هاشم رسولی محلاتی، قم، ۱۳۸۵ ش

۸. حسینی نجومی، نسیم ایمان

۹. خمینی، روح‌الله، شرح حدیث جنود عقل و جهل، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) ۱۳۹۵

۱۰. عبدالعلی شکر، وسوسه شیطان و راهکارهای مقابله با آن در قرآن، نشریه پژوهش نامه معارف

قرآنی، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی

۱۱. عبدالعلی شکر، وسوسه شیطان و راهکارهای مقابله با آن در قرآن، نشریه پژوهش نامه معارف قرآنی،

انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، شماره ۱۸ ص ۵- پاییز ۱۳۹۳

۱۲. قرشی، سیدعلی اکبر، قاموس قرآن، ج ۴، ص ۴۲ دارالکتب الاسلامیه

۱۳. مجلسی، محمدباقر، ۱۴۰۴ ق، بحارالانوار، بیروت، لبنان، مؤسسه الوفا

۱۴. مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴

۱۵. مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، نرم افزار جامع التفاسیر، بخش کتابشناسی

۱۶. مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، نرم افزار مشکات الانوار، بخش کتابشناسی